

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 16-05-36790 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

תיק חיצוני :

לפני **כבוד השופטים שבח יהודית, סג"נ, שאול שוחט, יונה אטדגי** 23.11.2017

מערער **פלוני**
ע"י ב"כ עו"ד תמר סיוון

נגד

משיב **קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום**
ע"י ב"כ עו"ד יריב ליגומסקי

פסק דין

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17

השופט יונה אטדגי

1. זהו ערעור על פסק דינה של וועדת העררים לפי **חוק הנכים (תגמולים ושיקום) תשי"ט –1956** (כב' השופט שי מזרחי, ד"ר תמיר גורן ועו"ד צפורת בלאושטיין), מיום 11.4.16 (להלן – **פסק הדין**), אשר דחתה את הערעור שהגיש המערער על החלטת המשיב מיום 20.1.14, לפיה נדחתה תביעתו להכרת זכות נכה, מאחר שלא הוכח קשר סיבתי בין תנאי שירותו לבין מחלתו הנפשית.
2. אקדים ואציין, כי התיאור העובדתי להלן מתבסס על התיאור העובדתי בפסק הדין של הוועדה (סעיפים 115-128 וסעיפים 2-30), שעיקרו לא היה שנוי במחלוקת.
3. המערער, יליד 1992, התגייס לשירות בצה"ל ביום 14.7.11, בפרופיל 97. המערער סיים 12 שנות לימוד עם בגרות מלאה. שנתיים טרם גיוסו ולפני מבחני הבגרות הוא חווה רצף אירועים: אביו עבר דום לב, אותו הוא שרד; חברו הטוב של האב נפטר מדום לב, כלבו (שלמעשה שייך לאחותו המתגוררת בארה"ב) נפטר מסרטן. כן צוין כי בחינות הבגרות גרמו למערער ללחץ, ובגין כך פנה המערער לטיפול פסיכולוגי שכלל ארבע פגישות.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 16-05-36790 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

תיק חיצוני :

- 1 יחד עם זאת צוין (סעיף 116 לפסק הדין): "עם זאת, לא מצאנו בחומר הרפואי שעובר לגיוסו של
2 המערער לצה"ל רמז למצב נפשי כלשהו בתקופה הסמוכה לגיוסו וככל הנראה אכן חלף מצב הלחץ
3 בו היה נתון".
- 4 אקדים ואומר, כי ממצא זה של הוועדה תואם את האמור בחוות דעת המומחית מטעם המערער, ד"ר
5 אלונה גוברמן, כי הטיפול הפסיכולוגי המוצלח הביא ל"הפסקת מצב הדחק".
- 6
- 7 4. המערער התגייס לחיל הים.
- 8 הוועדה ציינה כי המוטיבציה שלו לשרת בחיל הים, שם שירת גם אביו בצעירותו, היתה גבוהה.
9 עוד ציינה כי ממכתבי מפקדיו עולה, כי המערער גילה כבר בטירונות קושי מסוים. במהלך הטירונות,
10 שארכה כשלושה שבועות, הוא חווה אירוע "מביך/משפיל" (כהגדרת הוועדה) של הטלת מימיו
11 במכנסיו בשעת מסדר, לאחר שהמפקדת לא אפשרה לו לצאת להתפנות.
12 לדברי המפקדת (גב' בר), ההמתנה להתפנות ארכה חצי שעה. לדברי המערער, מספר שעות.
13 הועדה (סעיף 121): "אין בידינו להכריע בעניין זה, אולם דומה כי לא בזמן ההמתנה מדובר אלא
14 בחווית המערער את האירוע."
- 15
- 16 5. למרות אותו אירוע, סיים המערער את הטירונות ביום 5.8.11, ולאחריו החל בקורס מפעיל תותח ימי.
17
- 18 6. עם תחילת הקורס גילו מפקדי המערער כי הוא מתקשה מוטורית והמליצו על סיום השתתפותו בקורס,
19 אך המערער העדיף להמשיך בו.
20
- 21 7. ביום 11.9.11 החל שבוע שמירות, בסבבים של 4 שעות שמירה ו-8 שעות מנוחה (שכללו גם הן
22 פעילות נוספת). במהלך אותו שבוע סבל המערער מקלקולי קיבה, כאבי בטן ושלשולים. המערער
23 חשש שהתקרית בטירונות תשנה וחש לחץ נוכח הדרישות הצבאיות.
24 הוא לא קיבל כל טיפול בגין תלונותיו, אך שוחרר משמירות ואחר כך שוחרר גם מפעילות גופנית.
25

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 16-05-36790 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

תיק חיצוני :

- 1 8. במשך שלושת הלילות שבין 18.9.11 ל-20.9.11 המערער לא הצליח לישון, ובמקום זאת הוא דיבר
2 ללא הפסקה ("בשצף קצף" כלשון הוועדה, סעיף 128) עם הוריו. החיילים התלוננו שהוא מפריע
3 לשנתם, ומפקדיו הפנהו לקב"ן היחידה.
4
- 5 9. הקב"ן הפנה את המערער למחלקת מיון בבית החולים "רמב"ם". במכתב ההפניה נכתב: "... החייל
6 ב-24 השעות הראשונות עם מצב שנראה מאני – דיבור אסוציאטיבי, משיקני, שולל כוונות אובדניות
7 או פג"ע, שולל פסיכופתולוגיה במשפחה. לדברי המפקדים – ניכרת מוזרות עוד מגיוסו לפני
8 חודשיים.
9 אבחנות: "Sup. Mania without psychotic symptoms"
10
- 11 10. ביום 21.9.11 המערער התקבל בבית חולים רמב"ם. בדו"ח סיכום השהייה נכתב, בין היתר:
12 "החייל מתאר שמזה מספר לילות לא מצליח לישון, אינו נותן לאנשים לישון בחדר, מדבר בשטף
13 מוגבר ביותר. לדבריו לא מרגיש טוב פיזית, אבל יש לו כוחות לגבש את הקורס וגם להיות ראש
14 ממשלה אם ירצה. . .
15 הרושם הוא למצב מאני לראשונה בחייו, שהתפתח כביכול באופן חריף. אין כל תובנה למצבו.
16 זקוק לבידור אורגני של מצב פסיכופטי ראשון בחייו, למרות שהרושם הוא שאין בעיה אורגנית
17 כגורם. . .
18 זקוק לאשפוז, אך מסרב ואין אינדיקציה לכפייה. . ."
19 המערער שוחרר לביתו, בליווי הוריו, עם הפנייה לאשפוז בבית החולים "שיבא".
20
- 21 11. עוד באותו יום, 21.9.11, נבדק המערער במחלקה הפסיכיאטרית בבית חולים "שיבא", ובעקבות
22 הבדיקה נכתב:
23 "... הובא לבדיקה בשל מצב מאני. בבדיקתו במיון מאיים באלימות כלפי הבודק. כמו כן תקף
24 אחר וחסף ממנו את מכשיר הטלפון וזרק דברים מהשולחן. . .
25 בבדיקתו – בשטף דיבור, מאיים באלימות, עומד על סף התפרצות. אומר שהוא שונא
26 פסיכיאטריים. . . שהוא לא ישן 30 שעות שהוא עייף. הפרעות במהלך חשיבה – ריפיון
27 אסוציאטיבי, עובר מעברית לאנגלית.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 16-05-36790 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

תיק חיצוני :

- 1 עקב היותו במצה מאני פטיכוטי עם מסוכנות לעצמו ולסביבתו. . . אבקשך להורות על אשפוח
2 כפוי דחוף." .
- 3
- 4 12. הסיכום הועבר לד"ר חיים שם-דוד, אשר שלח בקשה החתומה על ידו לפסיכיאטר המחוזי בצה"ל
5 להורות על אשפוז כפוי, ובעקבותיה הוצאה הוראה לאשפוז כפוי, והמערער אושפז למשך מספר
6 ימים (לא צוין כמה).
7 ביום 27.9.11 הגיש המערער ערר על ההוראה לאשפוזו הכפוי בפני הועדה הפסיכיאטרית, וזו
8 קבלה את הערר, בציינה כי המערער "במצב פטיכוטי מאני אולם אין עדות לאלימות או
9 מסוכנות. . .".
10 המערער יצא לחופשת חג עם הוריו, וכשחזר מהחופשה סירב להמשיך להתאשפז (למרות
11 שהסכים לכך קודם לכן) והוא שוחרר מהמחלקה ביום 2.10.11.
12
- 13 13. למחרת, ביום 3.10.11 הופנה המערער למרכז לטיפולים פסיכיאטריים מתקדמים, ומאז הוא
14 נמצא במעקב אצל הפסיכיאטרית ד"ר אלונה גוברמן (אשר נתנה בהמשך חוות דעת מטעמו).
15
- 16 14. ביום 13.12.11 שוחרר המערער משירותו בצה"ל, בשל אי כשירות רפואית, לאחר שהפרופיל
17 שלו הורד ל-21.
18
- 19 התביעה לקצין התגמולים והערעור בפני הועדה
- 20 15. תביעת המערער למשיב להכרת זכות כנכה לפי **חוק הנכים (תגמולים ושיקום), תשי"ט – 1956**
21 (להלן – **החוק**) נדחתה על ידי המשיב, מהנימוק "כי לא הוכח קשר סיבתי בין תנאי שירותך לבין
22 מחלתו הנפשית".
23 המשיב ציין בתשובתו, כי החלטתו התקבלה על בסיס החומר העובדתי והרפואי שעמד בפניו,
24 לרבות חוות דעת של ד"ר שם-דוד.
25 המערער הגיש ערעור לוועדת העררים.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 16-05-36790 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

תיק חיצוני :

- 1 בפני הוועדה הוצגו שתי חוות דעת של ד"ר שם-דוד בשם המשיב – חוות הדעת המקורית מיום
2 6.12.13 וחוות דעת "מגיבה" מיום 28.9.14 – ואחת של ד"ר גוברמן מטעם המערער.
3 אסקור את עיקרי חוות הדעת.
4
5 בחוות הדעת הראשונה של ד"ר שם-דוד נכתב, בין היתר:
6 " הנדון סבל במהלך שירותו ממצב מאני פסיכיאטרי שבעקבותיו אושפז בכפייה במחלקה
7 פסיכיאטרית בתאריך 21/9/2011 אולם ככל שעולה מהמסמכים הרפואיים, נראה שקו השבר
8 חל בתקופה שלא הצליח לישון, למרות הקלות שנתנו לו במהלך השירות הצבאי שלו. . .
9 מבדיקתו עולה שהשמירות, היו בסבבים של 8 שעות מנוחה ו-4 שעות שמירה. . .
10 החל לסבול משילשול. . .
11 הנדון טוען לשירות צבאי קשה שאוסף של אירועים כגון קילקול קיבה, דרישות מחמירות
12 מבחינה משמעתית ואירוע של בריחת שתן בזמן מסדר הם הגורמים לפרוץ מחלתו. יש לציין
13 שגורמים אלו לא עלו בזמן אמת כבעלי קושי מהותי. הנדון מתאר גם שלא ישן בגלל שהיה
14 לחוץ (יש לציין שיכל ללכת לישון).
15 מבדיקתו הנוכחית התרשמתי מגבר הסובל מהפרעה דו קוטבית בעל אפיזודה אחת מאנית
16 פסיכוטית וככל הנראה אפיזודה בעברו דיכאונית על רקע אירועי חיים שמתוארים בתיקו
17 הרפואי מבית חולים תה"ש על רקע מחלת אביו, מות חברו של אביו וגילוי מחלת הסרטן של
18 הכלב. . .
19 מעיון בתיק הרפואי ומבדיקתו אני סבור שפרוץ מחלתו היה 3 ימים לאישפוזו. שהוא לא ישן
20 לא בגלל שנאלץ ללכת לשירותים לא[ע]תים תכופות אלא בשל החרדה הפנימית שחש שהינה
21 חלק מההפרה ומהתקופות שקודמות לפרוץ מחלות [מחלתו] כגון אירועים מאניים שמאופיינים
22 בעוררות יתר. . .
23 גם כשאני בוחן את האירועים עצמם הנטענים, אני סבור שאין בהם על מנת לעמוד בעוצמת
24 הסרטן, משכו ואיכותו מבחינה אובייקטיבית ומהידע בספרות המקצועית על מנת לקיים קשר
25 כלשהו של גרימה. הרי לא סביר שבשל בריחת שתן ללא עדות למהלך נוסף בעקבותיו, ומסדרים
26 צבאיים ומחלה שבאה לידי ביטוי בשילשול יביאו לפרוץ מחלה נפשית. . .
27 אין קשר בין מחלתו הנפשית לבין שירותו הצבאי."
28
29 בחוות הדעת של ד"ר גוברמן נכתב, בין היתר:

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 16-05-36790 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

תיק חיצוני :

1 "סיכום ודיון: מדובר בגבר צעיר, ללא תורשה פסיכיאט[ט]רית, אשר עוד לפני שרותו הצבאי גילה
2 תסמינים הסתגלותיים מתונים – תגובות מלאדפטיביות במצבים סטרסוגניים, אשר טופלו
3 בהצלחה ע"י טיפול פסיכולוגי קצר מועד והפסקת מצב הדחק.
4 עם תחילתו של שירות הצבאי – חל שינוי חד באורח חייו של הנבדק הדורש ממנו גיוס כוחות
5 נפשיים כדי להתמודד עם דרישות הסביבה הנוקשה. למרות המוטיבציה להצליח – באופן
6 הדרגתי הופיעו אצל הנבדק סימני חרדה גוברת עם ביטויים נפשיים ופיזיים קשים המלווים
7 בפגיעה בתפקודו הכללי, אשר לא קיבלנו מענה מקצועי בזמן. בהמשך כעבור כחודש וחצי
8 מתחילת השירות התפתח מצב פסיכוטי חריף עם מרכיב מאני אשר הצריך אשפוז פסיכיאטרי
9 בכפיה במסגרת סגורה.
10 כדאי לציין שגורמי דחק פסיכוסוציאלי תמיד תוארו כבעלי משמעות מיוחדת הקשורים
11 להתפתחותם של מצבים פסיכוטיים או אפקטיביים פסיכוטיים חריפים.
12 לכן אפשר להניח ששינוי תואם בתנאי השירות של הנבדק, טיפול בחסכים פיזיים והפנייתו
13 לגורם פסיכיאטרי בזמן – יכלו למנוע אצל המטופל כשל מנגוני התמודדות עם התדרדרות
14 במצבו הנפשי (כמו שהיה בעבר).
15 בהתאם לכך ניתן לקבוע בסבירות רבה קשר סיבתי בין התדרדרות במצבו הנפשי של המטופל
16 (הופעתו של מצב פסיכוטי מאני) לבין מצב דחק פסיכו-סוציאלי הנוצר במהלך שירותו הצבאי
17 (המלווה בהפרעת הסתגלות קשה – Adjustment disorder). לאחר מעקב סדיר וטיפול
18 אמבולטורי (תרופתי ופסיכולוגי-תמיכתי) מצבו הנפשי התייצב.
19 כעת נמצא במצב של רמיסיה תרופתית. יזדקק להמשך טיפול ומעקב פסיכיאטרי."
20
21 בחוות הדעת "המגיבה" של ד"ר שם-דוד נכתב כי "אין חולק שמחלתו כהפרעה דו-קוטבית החלה
22 במהלך השירות הצבאי. המחלוקת היא על השאלה בדבר הגרימה".
23
24 בהמשך תוקף ד"ר שם-דוד את מסקנתיה של עמיתו, ד"ר גוברמן וכותב:
25 "כל גורמי הסטרס שהנדון מתאר הינם מתוך עולמו הפנימי ו"האזרחי" ואינם קשורים להוויה
26 הצבאית. ניתוח אביו, מות כלבו, מות חבר של אביו. השינויים וההסתגלות לשירות הצבאי
27 אינם דבר יוצא דופן ואין הדבר מצביע על "הפרעה" כפי שעמיתתי סברה".
28
29 בהמשך מצטט ד"ר שם-דוד מתוך מאמר של Kessing ומציין:

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 16-05-36790 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

תיק חיצוני :

1 "במחקר זה נמצא שעל מנת לגרום להתפרצותה של הפרעה דו-קוטבית יש צורך בסטרס מאד
2 חזק ועיקרו אבדן. האובדן שנמצא בקשר להתפרצותה של מאניה היה מות קרוב משפחה מדרגה
3 ראשונה באובדנות, לא במוות מסוג אחר. רק באובדנות. במקרה זה נמצא קשר מסוים יותר חלש
4 לאובדנים ארוכים, כגון – אובדן מקום עבודה, גירושין אבל גם חתונה. . .
5 מהאמור לעיל – גורמי הסטרס חייבים להיות בעלי איכות קשה מאד של אובדנים קשים מאד.
6 הנדון לא תיאר מעולם אובדנים שכאלה כקשורים לשירותו הצבאי. . . אני עומד על חוות דעתי,
7 שאין קשר בין מחלתו לבין שירותו הצבאי."

8

9

פסק דינה של וועדת העררים

10 17. הוועדה קבעה כי הוכח לפנייה כי מבחינה רפואית קיים קשר בין מצבי דחק לבין פרוץ מחלת נפש
11 דו-קוטבית (מאניה דפרסיה), אך בין עמדת המומחה מטעם המשיב, ד"ר שם-דוד, הגורס כי
12 הדחק הנטען על ידי המערער לא היה בעוצמה המוכרת על ידי הרפואה ככזו העלולה להוביל
13 לפרוץ המחלה שפרצה במערער, ובין עמדת המומחית מטעם המערער, ד"ר גוברמן, הסבורה כי
14 כל דחק שהוא עלול להוביל לפרוץ המחלה והדבר תלוי יותר בנפש האדם ועד כמה היא רגישה,
15 היא מעדיפה את עמדת המשיב, שלא כל דחק עלול להוביל להתפרצותה של המחלה, אלא "דחק
16 יוצא דופן בעוצמתו, שאינו שגרתי בחייו של האדם".

17 הוועדה אף השוותה בין האירועים שעבר המערער לפני גיוסו ובין האירועים שעבר לאחר גיוסו,
18 וקובעת שהראשונים "עולים על תיאור מצבי הדחק מצדו של המערער בעת שירותו הצבאי".

19 הוועדה סוקרת את האירועים, שמהערער מנה, כאלה שכל אחד מהם והצטברותם גרמו לפרוץ
20 המחלה, וקובעת שאין בהם כדי ליצור את הקשר הסיבתי לפרוץ המחלה.

21 באשר לאירוע, שבו הטיל את מימיו במכנסיו במהלך המסדר, ציינה הוועדה, כי היא מאמינה
22 למערער "שחש עלבון ומבוכה בעקבות האירוע", אולם מחלת המערער לא התפרצה בסמיכות
23 זמנים לאירוע זה, "אלא כעבור זמן מה, ולו על פי הספרות שהביא המערער המדברת על שעות,
24 ימים או אפילו שבועות". כמו כן, מאז האירוע המשיך המערער לתפקד ואף סיים את הטירונות
25 והחל בקורס.

26 גם באשר לבעיותיו המוטוריות של המערער קבעה הוועדה, כי חרף קשייו המוטוריים הוא עמד
27 במשימות.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 16-05-36790 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

תיק חיצוני :

1 הועדה שללה קשר אפשרי של השלשולים, כאבי הבטן, השמירות והעייפות המצטברות לפרוץ
2 המחלה, כאשר בנוגע לשלושת הלילות, בהם הוא לא הצליח להירדם ושוחח ארוכות עם הוריו,
3 נקבע, כי "עוררות זו ושיחותיו הארוכות עם הוריו היו לדעתנו כבר מתסמיניה של המחלה בה
4 לקה המערער ולא מה שהוביל למחלה עצמה"; באשר לשלשולים וכאבי הבטן, הרי שחוויה בלתי
5 נעימה זו אינה ייחודית לשירות הצבאי, ובאשר לשמירות – הן לא היו "סביב השעון" ולא נמצא
6 הבדל בין שגרת יומו לאורך שעות הפעילות לבין העדר שינה בשעות אלה.

7 הוועדה גם דחתה את דעתה של ד"ר גוברמן, לפיה רצף האירועים שחווה המערער היה הגורם
8 להתפרצות המחלה, ב"סננה" את האירועים שאין בהם ייחודיות צבאית, כך שנותר רק אירוע
9 הטלת המים במסדר, לגביו נקבע, כאמור, שלא היה בו כדי להביא להתדרדרות במצבו הנפשי
10 של המערער.

11 עוד דחתה הועדה את הטענות בדבר חוסר מקצועיותו של ד"ר שם-דוד, בקובעה כי הוא מחזיק
12 בתעודת מומחה רפואי פסיכיאטר, וכי שימש בתפקידים בכירים במערכת הרפואה הציבורית,
13 ובאשר לטענה, לפיה הוא לא נפגש עם הורי המערער, קבעה הוועדה כי אמנם, עיון בספרות
14 המקצועית מעלה כי פגישה עם הורי המערער הינה "חלק בלתי נפרד מהדרישות הבסיסיות למתן
15 חוות דעת בענייניו של אדם", אך במקרה דנן, דברי ההורים היו מתועדים במסמכים, שהובאו
16 בפני המומחה.

17 כן דחתה הוועדה את טענות המערער על כך שד"ר שם-דוד הסתיר בחוות דעתו את העובדה, כי
18 הוא שביקש את אשפוזו הכפוי של המערער, כאשר עררו על כך התקבל, ובדבר ניגוד העניינים
19 בהם עמד המומחה בהקשר זה.

20

21

תמצית טענות הצדדים

22 18. המערער טוען כי שגתה הועדה בהעדיפה את עמדת המומחה מטעם המשיב על זו של המומחית
23 מטעמו, משום שאין אסכולה רפואית התומכת בעמדתו זו, ומשום שהמומחה בעדותו קבע שלא
24 קיים אירוע מוגדר הגורם להתפרצות מאנית, כשמנגד - עמדת המומחית מטעמו היא העמדה
25 המקובלת ברפואה ובפסיקה, "עמדה מן המפורסמות וממילא היא אינה זקוקה לתימוכין";

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 16-05-36790 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

תיק חיצוני :

- 1 כי המומחה ד"ר שם-דוד היה מצוי בניגוד עניינים, בידעו שהמערער מייחס לו רשלנות והטעיה
2 של הפסיכיאטר המחוזי, והסתרת מידע זה בחוות דעתו צריכה להוביל לפסילתה;
3 כי הוועדה שגתה כשהגדירה את הקשיים המוטוריים של המערער בביצוע משימותיו כקשיים
4 "אזרחיים", וכן גם כאבי הבטן והשלשולים שלא קיבלו מענה רפואי מתאים במסגרת הצבאית בה
5 שהה;
6 כי שגתה הוועדה בקובעה שהמערער השכיל להתגבר על הקשיים בהם נתקל, וכן בהתעלמה
7 מהגילויים של ההתנהגות המוזרה, בה הבחינו מפקדיו, המעידה על מצוקה נפשית;
8 כי שגתה הוועדה בקובעה שהאירועים שהמערער חווה בחייו האזרחיים עלו בחומרתם על מצבי
9 הדחק בעת שירותו הצבאי;
10 כי חלק ניכר מקביעות הוועדה מנוגד לחומר הראיות.
11
12 19. המשיב טוען כי צדקה הוועדה בכל קביעותיה, ובהעדיפה את חוות דעתו של המומחה מטעמו על
13 זו של המומחית מטעם המערער, ודוחה את כל טענותיו של המערער.
14 לדבריו, קביעות הוועדה ומסקנותיה מתיישבות עם הפסיקה וההלכה הנוהגת.
15 המשיב מצביע על בקיעים בחוות דעתה של המומחית ד"ר גוברמן, וטוען כי זו לא סמכה על
16 ספרות מקצועית כלשהי.
17
18 **דין והכרעה**
19 20. חייל שלקה בנכות יהא זכאי לתגמולים, עם קיומם של שני תנאים מצטברים:
20 "בתקופת שירותו" – הפגיעה חייבת שתהא בתקופת שירותו של החייל,
21 ו"עקב שירותו" – חייב שיתקיים קשר סיבתי בין הפגיעה שהחייל נפגע בה לבין שירותו בצבא
22 (סעיף 1 לחוק; דנ"א 5343/00 קצין תגמולים נ' אביאן, פ"ד נו(5) 732 (להלן – אביאן), עמ'
23 (740).
24 בענייננו אין חולק, כי המחלה פרצה בתקופת שירותו הצבאי של המערער והדיון הוא בדבר
25 התקיימותו או אי התקיימותו של התנאי השני, הקשר הסיבתי.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 16-05-36790 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

תיק חיצוני :

21. הקשר הסיבתי עצמו נבחן בשני שלבים עוקבים: הקשר הסיבתי-עובדתי בין אירוע פלוני לבין תוצאה פלונית, ומשנמצא כי מתקיים קשר זה אנו עוברים לבחינת הקשר הסיבתי-משפטי, "ומהו ההבדל בין קשר סיבתי-עובדתי לבין קשר סיבתי-משפטי? אף אתה אמור: בעוד אשר קשר סיבתי-עובדתי מבקש ליתן ביטוי לקשר סיבתי פיזי-אובייקטיבי ברצף של אירועים, קשר סיבתי-משפטי אמור ליתן ביטוי להכרעה משפטית ערכית בהטלתה של אחריות משפטית" (אביאן, עמ' 742).
- הוכחת הקשר הסיבתי-עובדתי, כשמדובר בהתפרצותה של מחלה נפשית – קונסטוטוציונלית, נעשית בראש ובראשונה באמצעות חוות דעת רופאים מומחים הקושרים מבחינה סיבתית-עובדתית בין אירוע מסוים שאירע בתקופת השירות לבין התפרצות המחלה (אביאן, עמ' 746; רע"א 6768/13 פלונית נ' אגף השיקום – קצין תגמולים, 14.11.13, פורסם בנבו).
- באשר לקשר סיבתי-משפטי, גישת בית המשפט היא, מאז ומקדם, כי יש לפרשו ברוחב-לב ולא ביד קמוצה, מתוך רצון להיטיב עם הנכה ושלא להקפיד עמו, כשהנטייה להקל עם חיילים שנפגעו בתקופת שירותם בא לידי ביטוי בולט בנושא התפרצותן של מחלות קונסטוטוציונליות (אביאן, עמ' 743-744). אחזור לכך בהמשך.
22. לדעתי, בענייננו, שגתה הוועדה הנכבדה בהעדיפה את חוות דעתו של המומחה מטעם המשיב, ד"ר שם-דוד, על פני חוות הדעת של המומחית מטעם המערער, ד"ר גוברמן, הן בהנמקה העניינית שנתנה הוועדה להעדפה זו והן בהערכת משקלה.
- מסקנתי זו נסמכת על המערכת העובדתית, שהוועדה מצאה לנכון להציג כבסיס לקביעותיה. להלן אנמק את מסקנתי.
23. כאמור לעיל, המחלוקת העיקרית בין המומחים היתה, האם רק אירועי דחק יוצאי דופן בעוצמתם, בלתי שגרתיים, אקוטיים וחריגים באופיים, יכולים להוביל לפרוץ המחלה הדו-קוטבית – דעתו של ד"ר שם-דוד, או שכל דחק עלול להוביל לפרוץ המחלה, כשהדבר תלוי בנפש האדם וברגישותה – דעתה של ד"ר גוברמן.
- הוועדה העדיפה את דעתו של ד"ר שם-דוד, משום שזו "הפסיכיאטריה המקובלת כיום" (סעיף 151 לפסק הדין), אלא שמסקנה זו נוגדת מסקנה אחרת שהעלתה הוועדה מחקירתו של ד"ר

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 16-05-36790 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

תיק חיצוני :

- 1 שם-דוד (סעיף 100 יב) ולפיה, "המאמרים אליהם הפנה המומחה בחוות דעתו אינם חלק מן
2 הספרות הרפואית המקובלת בפסיכיאטריה".
3
- 4 24. יתירה מזו, בחוות דעתו המגיבה, כותב, אמנם, ד"ר שם-דוד, בהסתמכו על מחקר שנעשה, כי
5 "במחקר זה נמצא שעל מנת לגרום להתפרצותה של הפרעה דו-קוטבית יש צורך בסטרסט מאד
6 חזק ועיקרו אבדן", אך בהמשך הוא מוסיף, כי "במחקר זה נמצא קשר מסוים יותר חלש לאבדנים
7 אחרים, כגון – אובדן מקום עבודה, גירושין אבל גם חתונה."
8 הנה כי כן, גם "אירוע דחק", שאינו כרוך באבדן חיים ממשי, אלא בשינוי מהותי, אך בלתי חריג,
9 באורח חייו של האיש, עלול להוביל להתפרצות המחלה, כשהדבר תלוי, ככל הנראה, בנפשו של
10 אותו איש וברגישותו, כקביעתה של ד"ר גוברמן.
11
- 12 25. זאת ועוד. בחקירתו נשאל ד"ר שם-דוד בדבר הגורמים לפרוץ מחלה דו-קוטבית, לפי הספרות
13 הרפואית, והשיב (עמ' 59) "רק לפי הספרות, אין לה גורם, אין לה גורם, אין גורם, אין גורם,
14 אה, יש כל מיני תיאוריות שלא הצליחו לאשש אף אחד מהן מבחינת הלהגיד וואלה, זה הגורם,
15 מלבד למטען הגנטי. . .",
16 ובהמשך: "אין גורם. בדיעבד אנשים מדווחים על כל מיני דברים, אה, בין השאר, אם מציינים
17 שאובדן. . . של מחלה של קרוב משפחה למשל זה אירוע בעל סטרסט של אירוע חיים".
18 אמנם, בהמשך הוא אומר – כמדומה בסתירה לדבריו הקודמים – כי הסיבה "צריכה להיות בעל
19 איכות מיוחדת", וכדוגמא לכך הוא מציין "מוות קשה, אפילו מאובדנות, בחודש שלפני התפרצות
20 המחלה".
21 הנה כי כן, לפחות מראשית דבריו של ד"ר שם-דוד עולה, כי בספרות הרפואית אין ממצא חד
22 משמעי בדבר הגורמים לפרוץ המחלה, וכי קיימות "כל מיני תיאוריות" בנדון, כך שמסקנת הועדה
23 בדבר "הפסיכיאטריה המקובלת כיום" אינה מדויקת.
24 אדרבא, תיאורו זה של ד"ר שם-דוד מתיישב יותר עם דעתה של ד"ר גוברמן בדבר מצבי דחק
25 שונים, המתבטאים באופן שונה אצל אנשים שונים.
26 כמו כן, אם כדברי ד"ר שם-דוד, המצוטטים כאן, אין למעשה אסכולה רפואית חד משמעית בדבר
27 הקשר שבין גורמי הדחק לפרוץ המחלה, הרי שיש להחיל את הכלל, לפיו, בהעדרה של אסכולה

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 16-05-36790 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

תיק חיצוני :

- 1 רפואית, די לו למערער כי יוכיח קיומו של קשר סיבתי בהסתמך על מבחן הנסיבות הקונקרטיות
2 (ע"א 1696/11 מלישב נ' קצין התגמולים (24.3.11, פורסם בנבו); והשוו: ע"ו (מחוזי ת"א)
3 8884-12-15 רז נ' קצין התגמולים, 5.12.16, פורסם בנבו).
4
- 5 26. ד"ר שם-דוד, והוועדה הנכבדה בעקבותיו, ייחסו חשיבות רבה לסמיכות הזמנים שבין "אירוע
6 הדחק" ובין פרוץ המחלה.
7 כך, למשל, העיד ד"ר שם-דוד (עמ' 59 לפרוטוקול), כי כדי לקשור בין האבדן ובין פרוץ המחלה
8 נדרשת סמיכות זמנים של חודש.
9 הוועדה סברה, שלא ניתן לקשור בין אירוע הטלת המים במסדר – אותו אירוע שנמצא על ידה
10 כבעל ייחודיות צבאית – ובין התפרצות המחלה, בין היתר משום שלא היתה סמיכות זמנים בינו
11 ובין מועד התפרצות המחלה, כאשר על פי הספרות המקצועית שהובאה, נדרש פרק זמן של
12 "שעות, ימים או אפילו שבועות". אלא, שקביעה זו אינה מתיישבת עם סברה אחרת של ד"ר שם-
13 דוד, שאף אותה אימצה הוועדה, ולפיה, פרוץ המחלה מתקשר יותר עם האירועים שאירעו במשך
14 השנתיים שקדמו לגיוסו: אירוע הלב של אביו (שלא הביא למותו. יצוין כי אביו, שייצגו בהליכים
15 הללו עד לדיון בערעור, נפטר קודם לדיון זה), פטירת חברו הטוב של אביו ומות כלבו (למעשה,
16 כלבה של אחותה) (מפנה לקטע השני בעמוד האחרון בחוות דעתו הראשונה של ד"ר שם-דוד,
17 ולקטע הראשון בחוות דעתו המגיבה, וכן לסעיף 12 בפסק דינה של הוועדה הנכבדה).
18 נמצא, שגם לדעתו של ד"ר שם-דוד ולדעת הוועדה, המייחסת חשיבות לסמיכות הזמנים, סברתה
19 של ד"ר גוברמן הקושרת את פרוץ המחלה לאירועים אותם חווה המערער במהלך השירות
20 מתיישבת יותר מזו של ד"ר שם-דוד ושל הוועדה, שמצאו, כי פרוץ המחלה מוסבר יותר באירועים
21 שקדמו לתקופת השירות.
22
- 23 27. גם הקביעה, שהאירוע במסדר לא נסמך לפרוץ המחלה, איננה נקייה מספקות.
24 על פי קביעת הוועדה (סעיף 166 לפסק הדין), "העוררות" של המערער ושיחותיו הארוכות עם
25 הוריו, במשך שלושת הימים שקדמו לפרוץ המחלה, "היו לדעתנו כבר מתסמיניה של המחלה
26 בה לקה המערער ולא מה שהוביל למחלה עצמה".

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 16-05-36790 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

תיק חיצוני :

- 1 , 18.9.11, אם כן, המחלה, על פי קביעה זו, פרצה עוד קודם לאותם שלושת הימים, שהחלו ביום 18.9.11,
2 כאשר האירוע במסדר קרה במהלך הטירונות, שהחל ביום 14.7.11 והסתיים ביום 5.8.11.
3 כלומר, שבכל מקרה חלפו שבועות ספורים בלבד מאותו אירוע ועד פרוץ המחלה.
4
5 קביעת הוועדה, היוצרת קשר אפשרי ומסתבר יותר, לדעתה, בין האירועים שקדמו לשירות ובין
6 פרוץ המחלה, לא מתיישבת, על פניה, גם עם מסקנתה (בסעיף 116), לפיה, "לא מצאנו בחומר
7 הרפואי שעובר לגיוסו של המערער לצה"ל רמז למצב נפשי כלשהו בתקופה הסמוכה לגיוסו,
8 וככל הנראה חלף מצב הלחץ בו היה נתון".
9
10 אני חולק, בכל הכבוד, גם על סברתה של הוועדה (ואין מדובר בממצא עובדתי), לפיה "אירועי
11 הדחק" שחוה המערער קודם לגיוסו עולים על תיאור "מצבי הדחק" שבעת שירותו הצבאי (סעיף
12 152).
13 האירוע המשמעותי ביותר, כך נראה, הוא האירוע הלבבי של אביו. אך יש לזכור, כי, למרבה
14 המזל, אביו שרד אירוע זה, בעוד שד"ר שם-דוד הדגיש בחוות דעתו המגיבה (הקטע השני בעמוד
15 האחרון), כי על פי המחקר שציטט, "האובדן שנמצא בקשר להתפרצותה של מאניה היה מות
16 קרוב משפחה מדרגה ראשונה. . . באובדנות לא במוות מסוג אחר". גם אם נתעלם מההבדל בין
17 "אובדנות" ובין "מוות מסוג אחר", אין חולק שהאירוע הלבבי לא הביא למוות.
18 באשר לפטירת מכרו של אביו ולפטירת הכלב (להבדיל, יש לומר), אין המדובר, למרבה הצער,
19 באירוע חריג, אלא בדברים "רגילים", ניתן לומר, שכמעט כל אדם (ביחס לפטירת הכלב – כל מי
20 שמחזיק כלב) חווה במהלך חייו.
21 האירועים שחוה המערער במהלך השירות, לעומת זאת, נחוו על גופו ממש. המערער חש
22 אירועים אלה על עצמו, בנפשו ובגופו, ואין דומה מה שאדם חש על גופו לדברים שהוא חווה
23 מתוך אירועים שקרו לאחרים.
24
25 אולם, גם אם נקבל את סברתם של ד"ר שם-דוד ושל הוועדה, כי התפרצות המחלה בזמן השירות
26 הושפעה מגורמים שקדמו לשירות, הרי שמתקבל מאד על הדעת – דרגת השכנוע המוטלת על
27 התובע להראות את קיומו של הקשר הסיבתי בין השירות הצבאי לבין המחלה (רע"א 5499/92

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 16-05-36790 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

תיק חיצוני :

1 קצין התגמולים נ' בן-עד, פ"ד מז(2) 471, 475; רע"א 202/00 פלונית נ' קצין התגמולים, פ"ד
2 נו(1) 649 – שתנאי השירות הצבאיים והאירועים שאירעו למערער במהלך השירות, הם שגרמו
3 לפריצתה בזמן השירות, ובהקשר זה נפסק בפסק הדין **אביאן** (עמ' 744): "ההלכה שנתקבלה
4 היא כי מחלה קונסטטיטיוונית שהתפרצה תוך כדי השירות, ונמצא כי יש קשר סיבתי-עובדתי
5 בין השירות לבין התפרצות המחלה, מייחסים את המחלה **במלואה** [ההדגשה במקור] לשירות,
6 הגם שהחייל בא אל השירות כשהוא נושא את המחלה בגופו, באורח רדום כמובן", ובהמשך
7 (עמ' 745-744): " מכאן: הגם שהשירות אינו הגורם הבלבדי למחלה שהתפרצה תוך כדי
8 השירות – אולי אף אינו הגורם העיקרי – בכל זאת רואה ההלכה מחלה קונסטטיטיוונית
9 שהתפרצותה באה עקב השירות כמחלה שנגרמה **במלואה** עקב השירות".
10
11 ועוד נאמר בהקשר זה בעניין **פלונית** (רע"א 202/00 הנ"ל, בעמ' 656): "היותה של המחלה
12 קונסטטיטיוונית או תורשתית אינה שוללת את גרימתה על ידי תנאי השירות הצבאי, ובעניין
13 זה אף אין צורך בהוכחת אירוע יוצא-דופן, אלא די להוכיח מצבי מתח וחרדה קשורים בשירות
14 הצבאי – כל זאת בתנאי שלא התגלו סימני מחלה לפני השירות".
15 בענייננו נכתב בסיכום **השהייה של בית חולים רמב"ם**: "הרושם הוא למצב מאני לדאשונה בחייו.
16 . . זקוק לבידוד אורגני של מצב פסיכוכטי ראשון בחייו. . .", ולא נטען – וכמובן לא הוכח – כי
17 לפני השירות התגלו אצלו סימני המחלה.
18
19 כמו כן, ניתן להצביע על "מצבי מתח וחרדה" שהיו מתחילת השירות, מתוך דברי מפקדיו, כפי
20 שהובאו בסעיפים 101-104 לפסק הדין, ולפיהם הם הבחינו אצל המערער "מוזרויות", "בעיות
21 מוטוריות אשר עשויות לפגוע ביכולת להסמיק אותו כלוחם" ו"קושי בדברים מסוימים". בעקבות
22 זאת, כך סיפרה המפקדת בר, "ובמהלך כל יום בטירונות שמנו עליו 2 עיניים והיינו עליו
23 בבקרה מלאה". צורך זה נדרש, כמובן, רק ביחס לחייל שהתגלו אצלו מצבי מתח וחרדה, ויתכן
24 שניתן לקשור לכך גם את כאבי הבטן והשלשולים, בהם לקה.
25 העובדה שלמרות כך, המערער גילה מוטיבציה לסיים את הטירונות ולהתחיל את הקורס, אינה
26 מפחיתה מעוצמת החרדה והמתח ואינה מבטלת אותם. אדרבא, סביר להניח שדווקא "עודף
27 מוטיבציה" זה להצליח במה שהתקשה ולהוכיח דברים שמעבר ליכולתו האמיתית, הגביר עוד
28 יותר את המתח והחרדה, בהם היה שרוי.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 16-05-36790 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

תיק חיצוני :

- 1
- 2 31. ועוד אני סבור, כי העובדה שהמומחה מטעם המשיב, ד"ר שם-דוד, הוא זה שהמליץ לפסיכיאטר
3 המחוזי על אשפוזו הכפוי של המערער, ראויה היתה להילקח בחשבון על ידי הועדה הנכבדה,
4 בהערכת משקלה.
5 עובדה זו, שהוזכרה עוד בשאלון שמילא המערער בתביעתו למשיב להכרה בנכות (צורף למוצגי
6 המערער), כמי שהחמירה את מצבו (עמוד אחרון), ובנספח לשאלון (צורף אף הוא) כדבר שהווה
7 עבורו "טראומה" (סעיף 4.3) וכאחד הגורמים לפרוץ מחלתו (סעיף 8), די היה בה, כדי להציב
8 את המומחה בפני ניגוד עניינים אפשרי, והיה עליו להימנע ממתן חוות דעתו.
9 טבעי הדבר, כי מי שנתן את ההמלצה לאשפוזו הכפוי, ינסה להרחיק את השפעתו של גורם זה
10 על פרוץ המחלה או על ההחמרה, בין אם הדבר נכון ובין אם לאו.
11 כן טבעי הדבר, כי מי שנתן המלצה זו, יבקש להצדיק אותה ולהמעט בערכה ובהשפעתה.
12 גם אם הדבר לא חייב את פסילתה המוחלטת של חוות הדעת, ראוי היה כי יילקח בחשבון
13 בהערכת משקלה.
14 אדגיש, כי אין בכך משום הבעת דעה כלשהי בשאלה, האם היתה הצדקה למתן ההמלצה
15 האמורה אם לאו. פסק דין זה אינו עוסק כלל בשאלה זו.
16 ועוד אוסיף, שהאשפוז הכפוי – כשלעצמו - אינו יכול להיחשב כגורם לפרוץ המחלה, כיוון שהיא
17 פרצה עוד קודם לכן, אבל ייתכן שגרם להחמרתה.
18 כך או כך, היה על ד"ר שם-דוד להימנע ממתן חוות דעת, לאור מעורבותו זו, ומשזו ניתנה, היה
19 על הועדה לתת את הדעת למשקלה.
20
- 21 32. על רקע הדברים האמורים אני סבור, שחוות דעתה של ד"ר גוברמן הקושרת את פרוץ המחלה
22 לסימני חרדה הולכים וגוברים, שהחלו עוד בתקופת הטירונות (כך העידה במפורש בעמ' 22
23 לפרוטוקול), על רקע השינוי החד באורח חייו שדרש ממנו כוחות נפשיים להתמודד עם הדרישות
24 הנוקשות, ואשר לא קיבלו מענה מקצועי בזמן, עד לפרוץ המצב הפסיכוכי החריף, בצירוף צבר
25 האירועים שפירט המערער: האירוע במסדר, הבעיות המוטוריות, כאבי הבטן והשלשולים בשבוע
26 השמירה – חוות דעת זו "מתקבלת על הדעת" יותר מחוות דעתו של ד"ר שם-דוד. יש בה סמיכות

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 16-05-36790 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

תיק חיצוני :

- 1 זמנים קרובה יותר בין האירועים המתוארים ובין פרוץ המחלה והיא נוגעת יותר לאירועים שחוזה
2 המערער על גופו ממש.
- 3
- 4 גם מבחינה נוספת ראוי יותר, לדעתי, לאמץ את מסקנותיה של ד"ר גוברמן. נטל ההוכחה בשאלת
5 קיומו של הקשר הסיבתי מוטל אמנם תמיד על התובע, אולם בעוד שנטל השכנוע רובץ על התובע
6 מתחילתו של ההליך ועד לסופו, הרי שנטל הבאת הראיות יכול שיעבור מצד אחד למשנהו במהלך
7 ההליך.
- 8 כך, הנטל לסתור קיומו של קשר סיבתי יכול ויעבור לקצין התגמולים, כאשר מדובר בשירות קצר,
9 אזי "ניתן ללמוד על אופיו המיוחד של השירות מתוך תנאי המתח המאמץ הגופני בהם שרר
10 החייל, הסמוכים מבחינת הזמנים לפרוץ המחלה (רוט, עמ' 214: רע"א 8077/96 קריספיל נ'
11 קצין התגמולים, פ"ד נא(2) 817, 822; רע"א 2027/94 קליג נ' קצין התגמולים, פ"ד נ(1) 529,
12 535. התייחסות אגבית לכך הובאה גם בפסק דין אביאן, עמ' 760).
- 13 בענייננו: המערער התגייס ביום 14.7.11 והמחלה פרצה לכל המאוחר ביום 18.9.11, וכאמור
14 לעיל, על פי קביעת הועדה, סביר להניח שהמחלה כבר פרצה קודם לכן ו"העוררות" (שהחלה
15 ביום 18.9.11) היתה כבר תסמין של המחלה. כלומר, חלפו כחודש וחצי-חודשיים בלבד מאז
16 גיוסו ועד לפרוץ המחלה, זמן קצר לכל הדעות.
- 17 אמנם, ב"כ המערער לא טען במפורש להעברת הנטל לקצין התגמולים, ולכן גם אני לא אעשה
18 כך. אך, לכל הפחות צריך היה לתת משקל ראוי ונכבד לנתון זה – השירות הקצר – בהערכת
19 חוות הדעת ובניתוח הדברים המובילים למסקנה בדבר קיומו או חוסר קיומו של הקשר הסיבתי.
- 20
- 21 בפסק דין אביאן נקבעו שלושה סוגי מקרים ביחס לדירוג הקשר הסיבתי-משפטי (עמ' 749-
22 750):
- 23 הראשון – מקרים, שבהם המיוחדות והייחודיות של השירות הם שהביאו וגרמו לפגיעה בחייל
24 המשרת – כאן הקשר הסיבתי-משפטי הוא בעל העוצמה הרבה ביותר;
25 השני – אינו קשור בהכרח במיוחדות שבשירות הצבאי, אך כולל הוא אירועים חריגים ויוצאי דופן
26 שאירעו לחייל במהלך שירותו ובקשר עם שירותו, אירועים אשר בעקבותיהם פרצה בגופו מחלה

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 16-05-36790 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

תיק חיצוני :

- 1 קונסטיטוציונלית. במקרים אלה נקבע קיומו של קשר סיבתי-משפטי, הגם שהאירוע – אשר
2 בעקבותיו פרצה המחלה – לא היה אופייני לחיי הצבא דווקא.
3 השלישי – מחלה קונסטיטוציונלית הפורצת בגופו של חייל במהלך השירות הצבאי, אך בלא
4 שכרוכה היא ביסוד "צבאי" ולא באירוע חריג ומיוחד. גם במקרים אלה לא בהכרח ישלל קשר
5 סיבתי בין השירות לבין המחלה.
- 6 המבחנים הללו שנקבעו בפסק דין **אביאן** הם כלי עזר להוכחת הקשר הסיבתי שבין השירות
7 למחלה, ויתכן שאין הכרח להיזקק להם, כאשר קשר זה הוכח בדרך אחרת. נדמה לי כי די במה
8 שהובא עד כה כדי להוכיח את הקשר הסיבתי הנדרש. למרות זאת, משום שהמבחנים הללו כבר
9 התקבעו בפסיקה, אדרש אליהם.
- 10
- 11 35. לאיזה קבוצת מקרים שייך ענייננו?
12 באת כוחו של המערער סברה בדיון שבפנינו (עמ' 3 לפרוטוקול): "זה לא המקרה של קבוצה
13 שלישית. בודאות. אפשר להתווכח בין הראשונה לשנייה".
14 איננו מחויבים לדבריה, שכן שיוך העניין שבפנינו לאחת הקבוצות הוא עניין משפטי הנתון
15 להכרעת בית המשפט.
16 כשלעצמי אני סבור, כי אין הכרח לשייך את האירועים שנדונו כאן לאחת מהקבוצות דווקא. חלקם
17 ניתן לשייך לקבוצה אחת וחלקם לקבוצה אחרת. חלק מהאירועים ניתן לשייכם ליותר מקבוצה
18 אחת.
19 כך, למשל, הטלת השתן במכנסים במסדר קשורה למסדר הצבאי, ולכן יש בו ייחודיות צבאית,
20 כפי שסברה גם הוועדה, ולכן ניתן לשייכו לקבוצה הראשונה.
21 הקושי בביצוע פעולות מוטוריות, לעומת זאת, ניתן לשייכו לקבוצה הראשונה, שכן מדובר היה
22 בהפעלת המכשור הצבאי הייחודי, אך ייתכן שהמערער היה נתקל בקושי דומה גם בחיים
23 האזרחיים, ולכן הוא שייך גם לקבוצה השנייה, ועדיין הוא עונה על דרישת הקשר הסיבתי, משום
24 שהקושי התבטא במהלך השירות ובקשר לשירות.
25 אירועי השלשולים וכאבי הבטן כשלעצמם, אינם אירוע צבאי ייחודי, אך הפיכתם ל"אירוע" בהקשר
26 זה הוא מפאת הקושי שהיה למערער לשלב קשייו אלה עם הפעילות הצבאית, ובעיקר עם
27 השמירה (ממנה הופטר בהמשך), ולכן ניתן לשייכם לקבוצה השנייה.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 16-05-36790 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

תיק חיצוני :

- 1
- 2 36. באשר לסוג המקרים השלישי, כפי שנקבע בפסק הדין בעניין פאר (רע"א 8138/07 פאר נ' קצין
- 3 התגמולים, 21.6.11, פורסם בנבו), בפרשו את ההלכה שנקבעה בעניין אביאן (פיסקה 21):
- 4 "המסקנה היא, כאמור, כי יש לקבוע שלצורך הוכחת הקשר הסיבתי-משפטי בין התפרצות מחלה
- 5 קונסטטיטיוונלית לבין השירות, די לתובע אם יוכיח התרחשותו של אירוע חריג ויוצא דופן
- 6 שאירע לו במהלך שירותו ובקשר עם שירותו, ואין צורך כי אירוע זה יהיה ייחודי לחיים
- 7 הצבאיים, אלא כי יהיה חריג יחסית לשגרת השירות של אותו חייל".
- 8 בענייננו, ניתן להצביע, לכל הפחות, על אירוע חריג אחד, שאף נמצאה בו ייחודיות צבאית,
- 9 שאירע למערער במהלך שירותו ובסמיכות זמנים לפרוץ המחלה, הוא אירוע הטלת המים
- 10 במסדר.
- 11 יתר הנתונים: קושי מוטורי, כאבי בטן ושלשולים, חרדה ומתח מהמסגרת הצבאית הנוקשה,
- 12 חוסר שינה, ייתכן וכל אחד מהם אינו חריג או יוצא דופן, אך הצטברותם יחד הופך את כל אלה
- 13 לאירוע חריג (השוו: ע"א (מחוזי ת"א) 53351-06-12 א' מ' נ' קצין תגמולים, 16.9.13, פורסם
- 14 בנבו, עניין רז הנ"ל).
- 15
- 16 37. ומעל לכל אלה ניצב מבחן "השכל הישר".
- 17 המערער התגייס לצבא עם פרופיל 97. לאחר כחודש וחצי-חודשיים פורצת אצלו מחלה נפשית
- 18 שלא פרצה קודם לכן. לאחר תקופת שירות קצרה – כחמישה חודשים – הוא משוחרר משירות
- 19 צבאי באי-כשירות רפואית, לאחר שהפרופיל שלו הורד ל-21.
- 20 למן גיוסו ועד לפרוץ המחלה הוא היה במסגרת צבאית בלבד (למעט חופשות סופשבוע לעתים,
- 21 עדות המערער – עמ' 5-6 לפרוטוקול).
- 22 במהלך שירותו אירעו לו מספר אירועים, גם אם ביחס לחלקם ניתן לחלוק על מידת חריגותם.
- 23 לא ניתן להצביע על כל אירוע אחר, מלבד אלה, שניתן לקשור בינו ובין פרוץ המחלה.
- 24 האירועים שהיו למערער קודם לגיוסו לא היו קשורים בו ממש אלא באחרים הקרובים לו, הם
- 25 אירעו במהלך כשנתיים לפני גיוסו, ונקבע כי מצב הלחץ שבו הוא היה שרוי בעקבותיהם, ובעקבות
- 26 מבחני הבגרות, חלף טרם גיוסו (סעיף 116 לפסק הדין).

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 16-05-36790 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

תיק חיצוני :

- 1 אין דרך אחרת, אפוא, אלא לקשור את פרוץ המחלה לאירועים השונים שאירעו לו במהלך
2 שירותו, או, לחילופין, אם נסבור כי האירועים שקדמו לשירות השפיעו באופן כלשהו על
3 התפתחות המחלה, אזי תנאי השירות והאירועים שאירעו במהלכו, הם שגרמו לפריצתה בפועל.
4
- 5 ודוק: "העובדה, שהמחלה יכלה להתפרץ או להתלקח גם שלא עקב השירות, איננה שוללת את
6 הקשר הסיבתי. האפשרות התיאורטית האמורה איננה יכולה לשלול קשר סיבתי מקום בו היה
7 אירוע בשירות שהאיץ את פריצתה של המחלה. מה שיוצר את הקשר בין השירות למחלה –
8 דבר שתוצאתו היא הכרה בנכות – הוא שהמחלה פרצה במקרה נתון, בפועל, עקב השירות,
9 והוא אף אם הייתה לחייל נטייה רדומה ללקות במחלה. בנסיבות כאלה החייל זכאי להכרה
10 בנכותו, אפילו אם קיימת מן הבחינה הרפואית האפשרות התיאורטית שהמחלה הייתה פוקדת
11 אותו גם מחוץ לשירות. מקום בו השירות הצבאי גורם לפרוץ המחלה, אין באפשרות התיאורטית
12 של פריצתה גם מחוץ לשירות כדי לשלול זכותו של החייל להכרה בנכותו."
13 (עניין רוט, עמ' 214).
14
- 15 כאמור לעיל, אין חולק שהמחלה פרצה לראשונה אצל המערער במהלך השירות, ובעניין זה נכתב
16 עוד בעניין רוט (עמ' 214): "מקום בו פרצה המחלה הקונסטטוציונאלית לראשונה בעת השירות,
17 והתובע הראה קשר סיבתי לשירות, קמה חזקה לטובת התובע, כי המחלה נגרמה במלואה עקב
18 השירות, ולא רק הוחמרה על-ידי".
19
- 20 בחינת הקשר הסיבתי-משפטי נחלקת לשני מרכיבים: מרכיב אובייקטיבי, שמתמקד בקיומו של
21 גורם חיצוני שהביא לפריצתה של המחלה הקונסטטוציונלית, בדגש על כך כי זה יהיה קשור
22 בדרך זו או אחרת לשירות הצבאי וחייב להיות בעל עוצמה מינימאלית כלשהי כדי שיוכר כגורם
23 לפריצתה של מחלה קונסטטוציונלית, ומרכיב סובייקטיבי אשר מביא בחשבון את רגישותו
24 הקיימות של החייל לגורמים חיצוניים, בבחינת יישום עיקרון "הגולגולת הדקה" (רע"א 6768/13
25 פלונית נ' אגף השיקום – קצין התגמולים, 14.11.13, פורסם בנבו).
- 26 באשר למרכיב הראשון – האובייקטיבי – כבר הרחבתי לעיל.
27 באשר למרכיב השני – הסובייקטיבי – זהו המרכיב עליו הצביעה ד"ר גוברמן, הקשור בנפש
28 האדם וברגישותו (על כך דובר בסעיף 150 לפסק הדין).

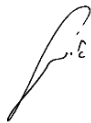

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 16-05-36790 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

תיק חיצוני :

- 1 כך יתכן שאותם אירועים בלתי חריגים שלא היו מותירים את רישומם על חייל רגיל, נתנו גם נתנו
2 את רישומם על המערער דן.
3
4 40. סיכום הדברים הוא, שלדעתי הוכח ברמה "מתקבלת על הדעת" הקשר הסיבתי בין השירות
5 הצבאי ובין פרוץ המחלה אצל המערער, ולפיכך אציע לחברי לקבל את הערעור ולהורות כי
6 המערער זכאי להכרה כנכה לפי חוק התגמולים.
7 כן אציע לחייב את המשיב בהוצאות הערעור בסך 10,000 ₪.
8

13
יונה אטדגי, שופט
14

השופטת יהודית שבח:

- 15 אני מסכימה לתוצאה המוצעת על ידי חברי, השופט אטדגי.
16 האירוע במסדר – העונה לטעמי על הסוג השלישי של הקשר הסיבתי שבפסק דין אביאן; סמיכות הזמנים
17 בין האירוע שבמסדר לבין הופעת הסימפטומים המייחדים את הפרעה בה לקה המערער; גיוסו של
18 המערער בפרופיל 97; היעדרו של רישום רפואי המרמז על הפרעה נפשית אצל המערער בתקופה
19 שקדמה לגיוס; "השירות הקצר" – סמיכות הזמנים שבין הגיוס לבין מועד פרוץ המחלה; וכן מעורבותו של
20 מומחה המשיב בתהליך אשפוזו הכפוי של המערער – כל אלו בהצטברותם יחדיו מחייבים את התוצאה
21 להכיר במחלה בה לקה המערער ככזו הנובעת מן השירות.
22

יהודית שבח, שופטת, סג"נ

- 26
27

**בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית-משפט לערעורים
אזרחיים**

ע"ו 16-05-36790 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

תיק חיצוני :

1

השופט שאול שוחט:

2

אני מסכים.

שואל שוחט, שופט
7

8

התוצאה

9

הערעור מתקבל.

10

יש להכיר במערער כנכה לפי חוק הנכים (תגמולים ושיקום).

11

המשיב ישלם למערער את הוצאות הערעור בסך 10,000 ₪.

12

המזכירות תשלח לצדדים העתק פסק הדין.

13

ניתן לפרסום ללא שם המערער, או כל פרט העשוי לזהותו.

14

15

ניתן היום, ה' כסלו תשע"ח, 23 נובמבר 2017, בהעדר הצדדים.

יונה אטדגי, שופט

שואל שוחט, שופט

יהודית שבה, שופטת, אב"ד

16